

Waarheidsvinding

door Bert Zijlstra

Door Maharishi wordt de tijd waarin wij nu (nog) leven de tijd van onwetendheid genoemd. Dat lijkt vreemd, want men denkt in een tijd te leven waarin we juist heel veel weten. Toch is dit een goed gekozen term, omdat veel mensen onwetend zijn over het wel of niet waar zijn van veel van de dingen die als vanzelfsprekend voor waar worden aangenomen. We zijn ons zelfs niet bewust van het feit dat we dat doen. Hoe weten we wat waar of waarschijnlijk waar is?

Onwetendheid

Zo nu en dan worden mensen geconfronteerd met een werkelijkheid die anders is dan ze dachten. Je hoort dan uitspraken als: 'Dat had ik nooit van hem gedacht' of: 'Het leek zo'n aardige man, hij was altijd heel vriendelijk'. Ook hoor je wel eens iemand hoofdschuddend verzuchten: 'Ik dacht hem te kennen en nu doet hij dit ...' Je weet nooit wat er omgaat in het hoofd van een ander waardoor we elkaar niet of nauwelijks echt kennen.

Deze situatie wordt nog bemoeilijkt door het feit dat mensen de waarheid niet vertellen als ze daar voordeel door denken te behalen. Jonge kinderen doen dat al. Het blijkt een natuurlijk fenomeen te zijn, waarmee kinderen denken zich te kunnen onttrekken aan strafmaatregelen. Bij kinderen is het een betrekkelijk onschuldig iets. Maar het niet vertellen van de (hele) waarheid is in onze samenleving uitgegroeid tot een veelzijdig monster. Reclamebureaus en mediaspecialisten verdienen veel geld met het naar buiten brengen van een zo gunstig mogelijk beeld van bedrijven, instellingen of personen. Het gaat daarbij om het scheppen van een zo positief mogelijk beeld waarachter de waarheid verborgen blijft.

Schone schijn

Dit verdoezelen van de waarheid over zeer veel onderwerpen is uitermate schadelijk voor de samenle-

ving als geheel. Want door deze onjuiste beeldvorming is het onmogelijk over een groot aantal onderwerpen een afgewogen oordeel te kunnen vormen. Immers, daarvoor is het noodzakelijk om volledig op de hoogte te zijn en niet alleen – zonder dat men zich daar bewust van is – met de positieve kanten zoals die onder de aandacht gebracht worden door woordvoerders die in veel gevallen ook niet beter weten. De vraag is dus hoe we bij de waarheid kunnen komen die verborgen wordt gehouden achter een mooi klinkend verhaal.

Dit is een oud probleem. Door de eeuwen heen zijn er filosofen geweest die de mensheid hebben opgeroepen niets als vanzelf voor waar aan te nemen. Anderen zijn meer specifiek en wijzen erop dat alles dat je hoort van een ander verdacht is. Betrouwbaarder is wat je zelf waarneemt.

Maar ook dan kan het nog behoorlijk fout gaan. Eeuwen, zo niet duizenden jaren lang was iedereen van mening dat het de aarde is waar alle andere hemellichamen omheen draaien. Iedereen kan dat met eigen ogen zien.

Wetenschap

Gebaseerd op de centrale plaats van de aarde ontwikkelde men een wiskundig model waarmee het gedrag van de zon, maan en planeten kon worden berekend. Tijdens zijn laatste reis naar Amerika had Columbus een exemplaar van de almanak bij zich waarin deze gegevens waren opgetekend. Toen hij door omstandigheden gedwongen was daar lang op een van de eilanden te blijven, verslechterde de verstandhouding met de plaatselijke bevolking. Hij wist zich toen uit een benarde situatie te redden door een volledige maansverduistering correct te voorspellen. En dat terwijl het uitgangspunt van dat rekenmodel volstrekt onjuist is.

Zoals we nu weten, is niet de aarde maar de zon het centrum van ons

zonnestelsel. Uitgaande van dat gegeven ontstaat een model dat eenvoudiger is en waarmee het gemakkelijker is dezelfde dingen uit te rekenen dan voorheen. Bovendien verklaart het meer verschijnselen.

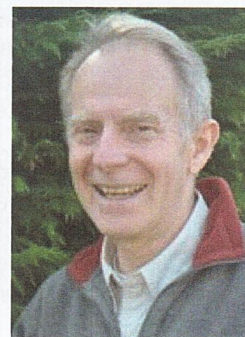
Desondanks verliep de algemene acceptatie van het nieuwe heliocentrische model uitermate moeizaam. Vanuit religieuze kringen waren er zodanige belangen mee gemoeid dat er enorme tegenkrachten ontstonden. Wetenschap, waarheid en een vrije meningsuiting moesten daarvoor wijken.

Een objectieve methode

Lang niet altijd, maar in veel gevallen is het lastig objectief vast te stellen welke theorie of bewering met hoge waarschijnlijkheid waar is. Er mogen dan op die theorie of 'regel' zoals de geniale Feynman het noemt, geen uitzonderingen zijn. Want, zo zegt hij: 'de uitzondering bewijst dat de regel fout is. Dat is het uitgangspunt in de wetenschap. Als er een uitzondering is op welke regel dan ook, en als dat door observatie bewezen kan worden, dan is die regel fout'. Duidelijke taal, lijkt me. Het probleem is dat er legio voorbeelden zijn, uit zo goed als ieder wetenschappelijk vakgebied* waar dit niet wordt nageleefd. De redenen daarvoor zijn opnieuw de belangen die ermee zijn gemoeid. Die kunnen op het persoonlijke vlak liggen, omdat er reputaties van afhangen. Maar meestal omdat er (zeer veel) geld mee is gemoeid.

Gelukkig is er nóg een manier van kennis-verkrijgen: de intuïtie.

* *De grote uitzondering is wiskunde. Sjoemelen kan daar niet.*

Waarheidsvinding (vervolg)

Kennis is verschillend in verschillende bewustzijnstoestanden. Als vanzelfsprekend gaan we ervan uit dat een ander de wereld waarin we leven net zo ervaart als wijzelf. Misschien is het gezichtsvermogen of het gehoor wat beter dan dat van ons. Of juist slechter. Maar in grote lijnen is het allemaal ongeveer hetzelfde. Jammer genoeg is dat waar, omdat praktisch gesproken bij niemand alle normale menselijke vermogens volledig tot ontwikkeling zijn gekomen.

Zou dat wel het geval zijn, dan leeft ieder mens niet langer geïsoleerd in een eigen bubbel van onwetendheid, maar is getransformeerd tot een kenner van de werkelijkheid. In eenheidsbewustzijn is men één met de oneindige energie en creatieve intelligentie van dit universum. Ook is er dan ongehinderd toegang tot kennis. Het niveau van ritam bhara pragya, daar waar alleen waarheid bestaat, is open voor, of eigenlijk onderdeel van het eigen bewustzijn. De waarheid of werkelijkheid van alles, waar dan ook in dit universum is dan toegankelijk. Het is slechts een kwestie van er de aandacht op richten.

Deze mogelijkheden zijn voor ieder mens beschikbaar in eenheidsbewustzijn zodra dit stabiel, dus duurzaam wordt geleefd. Daarvoor niet. Of in ieder geval niet op een betrouwbare manier. Bij iedereen 'lekt' er vanuit dat fundamentele niveau van kennis wel eens iets naar 'boven'. Mensen hebben een plotse inzicht. De 'eureka' ervaring. Inspiratie borrelt op. Je gevoel vertelt je hoe je een klus moet klaren. Dat 'lekker' is de intuïtie.

Intuïtie is iets moois, maar totdat eenheidsbewustzijn blijvend is, is ze dus niet betrouwbaar. Er is nader onderzoek nodig waarbij het intellect goede diensten kan bewijzen. Het hebben van een goed gevoel over iets is niet voldoende. Dat goede gevoel kan misleidend zijn.

Mijn geloof is een zeker weten. Het woord 'geloof' heeft binnen een religieuze context de betekenis dat

een stelsel van beweringen over een hogere macht voor waar worden aangenomen. Of deze beweringen waar zijn weet je niet. Zou kunnen dat ze waar zijn, maar misschien ook niet. Aanhangers van een specifieke set van dergelijke beweringen zijn ervan overtuigd dat zij het 'enige en ware geloof' vertegenwoordigen. Alle andere groeperingen die hetzelfde beweren – en dat zijn er nogal wat – hebben geen gelijk. Op logische gronden is het uitgesloten dat die verschillende groeperingen allemaal gelijk hebben. Dus zo 'zeker waar' kan dat geloof niet zijn.

In meer algemene zin is 'geloven' het voor waar aannemen van iets waarvan je niet weet (en in de toestand van onwetendheid ook niet kunt weten) of het waar is of niet. Een simpel voorbeeld is de bewering dat je maar eenmaal leeft. Er zijn mensen die, omdat ze zich niets van een vorig leven herinneren, overtuigd zijn van de juistheid van die bewering. Dat is een geloof. Anderen gaan ervan uit dat ze al vele levens hebben geleefd. Dat is ook een geloof. Mensen die zeggen dat ze niets geloven, hebben niet in de gaten hoeveel ze voor waar aannemen en dus geloven.

Er voor open staan. Iedereen heeft zo dingen die hij (vaak onbewust) voor waar aanneemt. Gewoonlijk komen die overeen met wat zoal in de cultuur waarin iemand opgroeit voor waar wordt aangenomen. Deze 'waarheden' die iedereen vanuit zijn jeugd door opvoeding en opleiding heeft meegekregen, zijn stevig verankerd in ieder mens. Zo maken ze deel uit van een (vaak zeer grote en machtige) groep mensen die allemaal hetzelfde geloven. Dit veroorzaakt een gevoel van veiligheid. Aan die waarheden twijfelen is daarom voor veel mensen erg

moeilijk. Feiten die ingaan tegen hun geloof of opvattingen zijn bedreigend en worden daarom stelselmatig genegeerd.

Er zijn bijvoorbeeld zeer veel gevallen bekend van kinderen die zich een vorig leven gedetailleerd herinneren. Bij controle blijkt dat allemaal te kloppen. Er is dan geen andere logische conclusie mogelijk dan het denkbeeld van slechts een enkel leven als onjuist te verwerpen. Zo zijn er vele voorbeelden te noemen over algemeen gangbare opvattingen die wel eens onjuist zouden kunnen zijn. Je moet alleen een open en onderzoekende geest hebben en willen kijken naar alternatieve denkbeelden. Die zouden wel eens waar kunnen zijn.

Groei van bewustzijn

De groei van bewustzijn is een groei vanaf de toestand van onwetendheid naar de toestand waarin de mens een kenner is van de werkelijkheid. Tijdens die groei worden de zwarte wolken van onwetendheid verdreven. Dat betekent dat een mens zich los maakt uit de bubbel van onwetendheid waarin hij zat vastgeketend aan al die veronderstelde waarheden die niet noodzakelijkerwijs ook waar zijn. Onderzoek naar wat waar is, is een belangrijk* aspect van de groei naar verlichting. Dit kan vergeleken worden met een kuiken dat kruipt uit de beschermende eischaal van onwetendheid. Wat schuchter komt het uit het duister in het licht (van kennis). Het leert de wereld kennen waar het dan in vrijheid de vleugels uitslaat en vliegt en geniet in de volle zonneschijn (van verlichting).

* Een onderdeel van Maharishi's vedische kennis is Upanga, dat uit zes delen bestaat. Het laatste daarvan is Vedanta, het einde van de veda dat de toestand beschrijft van volledig verlicht zijn. Het eerste deel is Nyaya. De daaropvolgende vijf delen kunnen gezien worden als een verdere uitwerking van Nyaya, dat gaat over waarheidsvinding.